

9. Hohol, M. (2017), *Wyjaśnić umysł. Struktura teorii neurokognitywnych*, Kraków.
10. Kahneman, D. (2012), *Pułapki myślenia. O myśleniu szybkim i wolnym*. Media Rodzina, Poznań 2012.
11. Konopczyński, F. (*Komentarz: Edukacja dla innowacyjnej gospodarki: Polska* (16.11.214).
12. Kopaliński, W. (1967), *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, wyd. 14 rozszerzone, Wiedza Powszechna, Warszawa.
13. *Słownik pedagogiki pracy*, red. L. Koczeniewska-Zagórska, T. Nowacki, Z. Wiatrowski, PAN, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź 1986.
14. Wenta, K. (2016), *Polska pedagogika małego dziecka w defensywie*, Zielona Góra.
15. Wołoszyn, S. (1964), *Dzieje wychowania i myśli pedagogicznej w zarysie*, PWN, Warszawa.
16. *Wytyczne w zakresie wdrażania projektów innowacyjnych i projektów współpracy ponadnarodowych w ramach Programu Kapitał Ludzki*, w: Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. oraz Dz.U. z 2009, nr 84, poz. 712 ze zmianami: o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.
17. Żylińska, M. (2012), *Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi*, Gdańsk.

Netografia:

18. Neuroedukacja – co to właściwie jest, czyli wszystko co musisz wiedzieć na pierwszy ogień. - Godmother [dostępność 25.IX.2023].

Мар'яна ДЬОРДЯЙ
(Дрогобич Україна)

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ ЯВИЩ» ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ ГРАМАТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

Розвиток сучасної національної школи характеризує посилена увага до мовної освіти учнів, усвідомлення ними необхідності свідомого ставлення до рідної мови, комунікативно-мовленнєвої активності на всіх етапах опанування мови як засобу спілкування, пізнання і впливу, а також до забезпечення високої культури спілкування. Осягнення глибин рідної мови можливе тільки тоді, коли людина усвідомлює її як найдорожчий скарб, у якому втілена національна свідомість, характер, історія.

Державним стандартом Нової української школи виділено 9 освітніх галузей, опанування яких має засвідчити реалізацію провідної мети початкової освіти – «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» [2, 1]. Серед них першою й найважливішою виокремлено мовно-літературну освітню галузь, спрямовану на всебічний розвиток учня НУШ і формування в нього однієї із найважливіших компетентностей – комунікативної, адже уміння зв'язно й переконливо висловлювати власні думки потрібне кожній людині, незалежно від її професії.

Володіння словом дає можливість поділитися знаннями, власними думками та враженнями з іншими, обстояти власну позицію, уникнути непорозумінь. Воно – засіб світу пізнання світу, засіб утвердження особистості в суспільстві [3, 339].

В обох Типових навчальних програмах (перша створена під керівництвом О. Савченко [4], друга – Р. Шияна [5]), спрямованих на реалізацію завдань Державного стандарту початкової освіти, серед змістових ліній, які репрезентують мовно-літературну освітню галузь, представлена лінія «Досліджуємо мовні явища». Вона передбачає засвоєння мовно-мовленнєвого матеріалу учнями початкових класів через дослідження лінгвістичних понять і явищ у процесах спостереження, аналізу, порівняння, виділення головного, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, узагальнення, вираження власних думок, спростування чужих, підбиття підсумків тощо, а відтак – їхній інтелектуально мовно-мовленнєвий поступ: розуміння ролі слів різних частин мови, їхніх значущих частин – префікса, кореня, суфікса, закінчення; правильне і точне вживання в мовленні лексичних одиниць із непохідною й похідною основами тощо [6, 23]), формування мовного чуття й мовленнєвої культури, високу ефективність навчання [7, 132].

Глибоке опанування граматичних понять і явищ можливе лише на основі систематичного повторення й поглиблення теоретичних знань учнів, вироблення в них навичок грамотного письма й ефективного вживання в мовленні тих чи тих граматичних одиниць чи їхніх форм. Це повторення, поглиблення, вживання забезпечують відповідні вправи й завдання до них. Вони спрямовують на розвиток різноманітних видів пам'яті, активізацію діяльності учнів і зумовлюють виконання завдань, що передбачають, з одного боку, формування активних мовленнєвих навичок (репродуктивні вправи), а з другого – організацію спостережень, аналіз, підведення до висновку щодо закономірності (рецептивні вправи). На цій підставі завдання до вправ можна поділити на дві групи:

- 1) мовні, за іншою термінологією, тренувальні, підготовчі, на основі яких опанують власне граматичні категорії, значення та форми;
- 2) мовленнєві, творчі, на основі яких можна сформувати навички вживання відповідних граматичних закономірностей у мовленні.

Мовні вправи лінгводидакти поділяють на три групи: а) аналіз заданого мовного матеріалу (вправи, побудовані на використанні ізольованих слів або словосполучень) – аналітичні; б) конструювання мовного матеріалу за цими параметрами (самостійне придумування) – синтетичні; в) зміна заданого мовного матеріалу (у вправах пропонують змінювати форму головних слів) – аналітико-синтетичні [6, 135]. У цих вправах у центрі уваги перебуває слово як граматична одиниця, але в школярів необхідно не тільки створювати суму знань із граматики, але й формувати навички правильного мовлення. Тому перевага має належати вправам із зміною заданого мовного матеріалу та його самостійним конструюванням. Вправи цих двох груп безпосередньо стимулюють практику активного формотворення слів, на відміну від аналізу готового мовного матеріалу, який сам собою ще не забезпечує граматично адекватного їх вживання [6, 134–135]. Належить наголосити й на тому, що найбільш продуктивними є ті вправи, що побудовані на синтаксичних одиницях і текстах, а не на окремих словах.

Мовні вправи сприяють готовності до граматично правильного говоріння й письма, але не формують мовленнєву діяльність, тому необхідне введення таких вправ у практику навчання дітей, щоб, за М. Вашуленком, граматичні вміння змогли перерости у відповідну навичку [1, 171]. Постає потреба в розробленні такої системи вправ, яка б забезпечувала реалізацію завдань змістової лінії «Досліджуємо мовні явища» в повному обсязі. А це означає забезпечення оптимального кількісного співвідношення вправ аналітичного й синтетичного характеру, зокрема включення творчих (мовленнєвих) вправ, підпорядкованих формуванню здібності ефективно послуговуватися мовними знаннями в усіх мовленнєвих ситуаціях.

Отже, система роботи над вивченням граматичного матеріалу має бути цілеспрямованим процесом, який передбачає певну послідовність ознайомлення учнів із смисловим значенням і граматичними ознаками кожної з частини мови, а також формування навичок точного виживання їхніх репрезентантів у мовленні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вашуленко М.С. Методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч. метод. посіб. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2019. 192 с.

2. Державний стандарт початкової загальної освіти URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article/.pdf>.

3. Круль Л., Недільський С. Особливості організації мовно-літературної освіти молодших школярів в умовах НУШ. *Освітній простір України*. 2019. Т. 17. С. 338–346. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/esu/article/view/3574/4103>.

4. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Я. 159 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/> програму-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf.

5. Типова освітня програма початкової освіти. Цикл І (1–2 класи), розроблена під керівництвом Шияна Р.Б. URL: <https://vberz-osvita.gov.ua/news/11-30-00-08-04-2018>.

6. Фігурна Я.В. Формування в молодших школярів навичок використання виразних можливостей іменників і прикметників як засобу реалізації змістової лінії «Досліджуємо мовні явища». URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4026>

7. Шевчук Т., Ткачук О. Реалізація змістової лінії «Досліджуємо мовні явища» у процесі вивчення розділу «Будова слова» в початковій школі. *Acta Paedagogica Volynienses*, (4). С. 131–138. <https://doi.org/10.32782/apv/2021.4.20>.

Ewa ZIMNY
(Oświęcim, Polska)

AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA NAUCZYCIELI PRZEDSZKOLI JAKO PRZEDMIOT BADAŃ PEDEUTOLOGICZNYCH

Problematyka aktywności i rozwoju zawodowego nauczycieli na przestrzeni ostatnich lat nabiera coraz wyższej rangi w obliczu transformacji i konfliktów społecznych i